Salvador Dalí i la sang catalana d’En Cristòfor Colom

Autor: Pere Pau Ximenis
Data de publicació: 31-01-2025

Sabíeu que En Salvador Dalí ens comenta a la seva Vida Secreta, que li corre per les venes “la sang catalana d’En Cristòfor Colom”? Ens ho explica En Perepau Ximenis.

Llegint l’interessantíssima obra autobiogràfica La vida secreta de Salvador Dalí[1], m’he trobat amb unes sorprenents referències al personatge d’En Cristòfor Colom. Es tracta d’unes al·lusions més aviat passatgeres, però no pas supèrflues, ans el contrari, carregades de significat, sobretot si atenem el context del moment històric (el llibre s’acaba d’escriure el juliol de 1941, quan En Dalí va residir a Hampton Manor, Virgínia, als Estats Units) i del personatge mateix, esdevingut indiscutiblement un dels més grans artistes catalans universals.

La referència més suggerent la trobo a les pàgines 330-331:

“Vaig pujar a la coberta del Champlain i vaig veure de sobte Nova York.

S'aixecava davant meu verdós, rosa i crema. Semblava un formatge de rocafort gòtic. El rocafort em té el cor robat, i vaig exclamar: "Nova York em saluda!". Però immediatament l'orgull de la sang catalana de Cristòfor Colom que em corre per les venes em va cridar: "Present!", i jo també vaig saludar la còsmica grandesa i la virginal originalitat de la bandera nord-americana".

La frase és d’una contundència demolidora. Rellegiu-la si us plau: “L’orgull de la sang catalana de Cristòfor Colom que em corre per les venes”, i comproveu que, tot arribant a les costes d’Amèrica, i en contemplació de la bandera nord-americana, proferir desacomplexadament aquest pensament és tota una declaració de principis.

Anteriorment, a la pàgina 306, En Dalí ens parlava de quan va idear de fer servir el pa com a objecte surrealista:

“Havia menjat fins a afartar-me i m’estava mirant distretament, bé que fixament, un tros de pa. Era el crostó d’un pa molt llarg que havia quedat a la taula, i no podia deixar de mirar-me’l. Finalment, vaig agafar el tros de pa i el vaig besar a la punta; després el vaig besar una estona per estovar-lo i, un cop fet això, vaig premsar la part estovada damunt la taula, on es va aguantar verticalment. Acabava de reinventar l’ou de Colom: el pa de Salvador Dalí. Havia descobert l’enigma del pa: podia mantenir-se dret sense necessitat d’ésser menjat! Aquesta cosa tan atàvica i consubstancialment soldada a la idea d’“utilitat primària”, base elemental de la continuïtat, símbol de la “nutrició”, de la sagrada “subsistència”, aquesta cosa, repeteixo, tiràniCament inherent al que és “necessari”, jo la faria inútil i estètica.”

La Vida Secreta de Salvador Dalí, escrita per ell mateix.

La significació associada que hi he apreciat, en aquest cas, consisteix en l’audàcia d’equiparar, no pas sense intencionalitat, la proposta de l’objecte surrealista (el pa de Salvador Dalí) amb el gran tòpic de la solució genial als problemes aparentment irresolubles, atribuïda a un personatge històric de gran relleu (l’ou d’En Colom). Tenint en compte el que En Dalí ens manifestarà trenta pàgines més endavant sobre la sang catalana d’aquest personatge que corre per les seves pròpies venes, considero que el paral·lelisme cobra una certa transcendència.

Un nou esment al personatge d’En Colom es produeix poc després, a la pàgina 336.

En un paràgraf on parla de la facultat de provocar a voluntat una mena d’al·lucinacions que farien possible la “invisibilitat” dins el marc dels fenòmens reals com a arma eficacíssima de la màgia paranoica, En Dalí ens recorda l’element involuntari que es troba a la base de tots els descobriments, i etziba, entre d’altres exemples: “Colom descobrí Amèrica mentre cercava els antípodes”.

Podem no estar d’acord amb l’afirmació, evidentment, però el que per a mi és rellevant és que, en aquest nou esment, al llarg d’un llibre de 400 pàgines i curull de noms propis, entre els quals hi figuren destacats referents històrics del passat, a més d’incomptables personatges cèlebres contemporanis de l’autor, En Dalí arribi a esmentar aquest personatge en concret fins a tres cops en tan sols trenta pàgines, oimés quan sabem, perquè ens ho ha dit amb un to sincer i desinhibit, ras i curt, que l’orgull de la sang catalana d’En Colom corre per les seves pròpies venes.

Per acabar de relligar i il·lustrar aquest comentari de text, m’escau de fer esment d’una de les obres pictòriques del gran pintor figuerenc, precisament titulada “Descobriment d’Amèrica per Cristòfor Colom”, un quadre de grans dimensions (410.21 x 310.1 cm) de l’any 1958 (17 anys després de la publicació del llibre autobiogràfic) que es troba al The Dali Museum de St. Petersburg (Florida) i sobre el qual en podem llegir una clarificadora interpretació al web de l’Institut Nova Història, en el següent enllaç:

https://www.inh.cat/articles/Salvador-Dali-fa-Cristofor-Colom-catala

Perepau Ximenis

Celrà, 28 de novembre de 2024

[1] La Vida Secreta de Salvador Dalí; traducció al català de Bartomeu Bardagí, Fundació Gala-Salvador Dalí, Figueres, 2022.